

doc. PhDr. Ing. Emilia Janigová PhD¹

Wydział Pedagogiczny/Katedra Pracy Socjalnej
Katolicki Uniwersytet w Rużomberku

dr Magdalena Kowalska²

Instytut Ekonomiczno-Społeczny/Zakład Polityki Społecznej i Doradztwa
Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie

Lokalna polityka społeczna na rzecz osób starszych w regionie Polski południowo-wschodniej

WSTĘP

Polityka społeczna jako pojęcie wieloznaczne definiowana jest na wiele sposobów. Klasyczne ujęcie zakłada, że jest to „socjalna interwencje państwa na rzecz wyrównywania istotnych różnic pomiędzy grupami ludności” [Kulesza, 2013, s. 7]. Inaczej, to „świadome oddziaływanie na społeczeństwo za pomocą różnorodnych instrumentów (w tym również władzy politycznej), w celu wywołania zmian w strukturze społecznej zgodnych z uznawanym systemem wartości” [Bednarz, 2008, s. 11]. Celem tych zmian jest rozwój społeczny, traktowany w kategoriach poprawy jakości i poziomu życia ludności. Natomiast aktualnie najczęściej przyjmuje się ujęcie J. Auleytnera [1996, s. 8–9], które zakłada, że polityka społeczna jest to „działalność państwa, której celem jest poprawa położenia materialnego i wyrównywania szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych”.

Polityka realizowana przez samorządy terytorialne to lokalna odmiana polityki społecznej [Prus, Marszewska 2009, s. 267]. Jej zakres wpisuje się w politykę społeczną państwa, lecz nie jest z nią tożsamy. W sposobie realizacji i rozwiązywania problemów uwzględnia ona działania podmiotów lokalnych i co ważne, jest dostosowana do potrzeb społeczności lokalnej, uwzględniając jej szeroko pojętą specyfikę [Kulesza, 2013, s. 12]. Działania w zakresie lokalnej polityki społecznej

¹ Adres korespondencyjny: Nám. A. Hlinku 1159/60, 034-01 Ružomberok; e-mail: emilia.janigova@ku.sk.

² Adres korespondencyjny: al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków; e-mail: m.kowalska@ur.krakow.pl.

realizowane są przez gminy lub też odbywa się to na zasadzie współpracy o charakterze regionalnym lub krajowym [Śmietanka 2016, s. 34]. Działania te obejmują zarówno zaspokojenie potrzeb socjalnych i mieszkaniowych, jak również problemy zatrudnienia, w tym poprzez stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości [Prus, Sadowski, 2012, s. 126], czy udzielania świadczeń zdrowotnych [Prus, Wawrzyniak, 2011, s. 82]. Uwzględniają również prawa do kształcenia i edukacji oraz zabezpieczenia praw osób zagrożonych wykluczeniem społecznym [Kulesza, 2013, s. 12; Bogusz, Ostrowska, 2016, s. 82–90].

Kreując lokalną politykę społeczną kierowaną do różnych grup i kategorii społecznych należy uwzględnić wiele uwarunkowań. Dotyczy to również polityki senioralnej, o której Z. Szweda-Lewandowska [2013, s. 1] pisała, że „zwiększenie się subpopulacji seniorów sprawia, że osoby starsze powinny być traktowane jako kategoria polityki społecznej”.

Celem prezentowanego opracowania jest przedstawienie, w jaki sposób lokalna polityka społeczna realizowana jest w odniesieniu do osób starszych (60 lat i więcej) w regionie Polski południowo-wschodniej. Podstawę stanowią tu wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez autorki, w trakcie których seniorzy oceniali w jakim stopniu środowisko lokalne zaspokaja ich potrzeby i wychodzi naprzeciw ich oczekiwaniom, a także jakiego rodzaju aktywności oferuje. Ponadto dokonali oni oceny systemu pomocy społecznej funkcjonującego w środowisku lokalnym, w ramach którego seniorzy aktualnie korzystali z różnego rodzaju oferty lub też deklarowali zainteresowanie nią w przyszłości.

POLITYKA SPOŁECZNA WOBEC STAROŚCI W POLSCE

Częścią polityki społecznej, której obiektem zainteresowania są osoby starsze jest polityka senioralna. Warto w tym miejscu wskazać na dość niejednoznaczne podejście do starości jako okresu w życiu człowieka. Klasyfikacja starości zgodna z koncepcją WHO zakładała do niedawna, że jej granicę stanowił 60. rok życia. Natomiast aktualnie wskazuje się na usytuowanie progu starości w okolicach 70. roku życia. Światowa Organizacja Zdrowia zakłada podział starości na: wiek podeszły (osoby pomiędzy 60. a 75. rokiem życia), wiek starczy (osoby pomiędzy 75. a 90. rokiem życia) oraz wiek sędziwy (osoby powyżej 90. roku życia) [Moschis, 1992, s. 77]. Z kolei Stuart-Hamilton [2006, s. 20] wyodrębnił cztery grupy wieku w kontekście starości: młodych-starych (60–69 lat), starych w średnim wieku [70–79 lat], starych-starych [80–89 lat], sędziwych starych [po 90. roku życia]. Jeszcze inna klasyfikacja zakłada podział starości na dwa podstawowe etapy: starość wczesną i późną (do 75. roku życia) oraz wiek starczy sędziwy [powyżej 75. roku życia] [Woroch-Kardas, 1983, s. 189]. Natomiast ze względu na stan zdrowia, a także poziom sprawności zakłada się podział tego okresu życia na: wczesną starość, tzw. trzeci wiek, który wiąże się ze względną sprawnością psychofizyczną osób star-

szych oraz starość sędziwą, tzw. czwarty wiek, w którym sprawność psychofizyczna jednostek jest już wyraźnie obniżona [Jurek, 2012, s. 110–111].

Można przyjąć, iż polityka senioralna jest to „ogół celowych działań organów administracji publicznej wszystkich szczebli oraz innych organizacji i instytucji, które realizują zadania i inicjatywy kształtujące warunki godnego i zdrowego starzenia się” [*Założenia Długofalowej...*, (http)]. Zadaniem polityki senioralnej w Polsce jest przede wszystkim stworzenie osobom starszym takich możliwości, które wspierałyby je w aktywnym, samodzielnym starzeniu się, z uwzględnieniem ograniczeń zdrowotnych oraz funkcjonalnych.

Dokumentem, który obowiązuje obecnie w naszym kraju są „Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020”. Ma on charakter ramowy, będąc jednocześnie zbiorem działań kierowanych zarówno do całego społeczeństwa, jak i do władz państwowych różnego szczebla, organizacji pozarządowych oraz partnerów społecznych. Głównym celem Programu jest zmniejszenie skali wykluczenia społecznego osób starszych w Polsce, przede wszystkim poprzez wzrost poczucia bezpieczeństwa m.in. pod względem zdrowotnym, fizycznym czy socjalnym, a także stworzenie możliwości zdobywania kompetencji i umiejętności niezbędnych we współczesnym świecie, a także rozwijania zainteresowań. Ponadto kładzie się nacisk na integrację osób starszych zarówno w otoczeniu społecznym jak i w ujęciu międzypokoleniowym [*Założenia Długofalowej...*, (http)].

Istotny w kontekście koncepcji aktywnego starzenia się jest niewątpliwie Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020 (ASOS). Jest on kontynuacją Programu na lata 2007–2013. Główny cel Programu to „poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną” [*Rządowy Program...*, (http)]. Jego realizacja ma się odbywać poprzez wykorzystanie zasobów społecznych i zawodowych seniorów w życiu publicznym, przy jednoczesnym uwzględnieniu ich ograniczeń funkcjonalnych. Pomocne mają być tutaj takie elementy jak atrakcyjna i różnorodna oferta edukacyjna dla osób starszych, stworzenie warunków sprzyjających integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej, rozwój różnego rodzaju form aktywności społecznej oraz zwiększenie udziału seniorów w kształtowaniu polityki publicznej czy też wspieranie i rozwój działań na rzecz samopomocy i samoorganizacji [*Rządowy Program...*, (http)].

Obecnie w Polsce realizowany jest Program wieloletni „Senior+” na lata 2015–2020 (wcześniejszy Program „Senior-WIGOR”). Jest on kierowany przede wszystkim do jednostek samorządu terytorialnego, a jego celem jest rozbudowa i unowocześnienie ośrodków wsparcia i ich infrastruktury w środowisku lokalnym oraz zwiększenie liczby miejsc w placówkach, a poprzez to umożliwienie osobom starszym uczestnictwa w życiu społecznym. Dzieje się tak dzięki dofinansowaniu sieci Dziennych Domów „Senior+” oraz Klubów „Senior+”. Obie te placówki pozwalają osobom w podeszłym wieku zagospodarować wolny czas, a także rozwijać zainteresowania i zdobywać nowe umiejętności. Ponadto Dienne Domy

„Senior+” udzielają pomocy w czynnościach codziennych, a także zapewniają co najmniej jeden gorący posiłek oraz udzielają innych usług wspomagających w zależności od potrzeb seniorów, takich jak: edukacyjne, sportowo-rekreacyjne, terapii zajęciowej czy też aktywizujące społecznie np. poprzez wolontariat międzypokoleniowy. Z kolei Kluby „Senior+” mają na celu motywowanie osób starszych w zakresie samopomocy i wolontariatu [*Program wieloletni „Senior+”*, (http)].

Najnowszym dokumentem z zakresu polityki senioralnej przygotowanym przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest „Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo. Uczestnictwo. Solidarność”. Jego celem jest zapewnienie kompleksowych usług pomagających osobom starszym funkcjonować w środowisku społecznym.

W dokumencie zawarto realizację wielu działań w odniesieniu do seniorów w ramach kilku obszarów:

1. „Kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie;
2. Uczestnictwo w życiu społecznym oraz wspieranie wszelkich form aktywności obywatelskiej, społecznej, kulturalnej, artystycznej i sportowej;
3. Tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, dostosowanych do ich możliwości psychofizycznych oraz sytuacji rodzinnej;
4. Promocja zdrowia, profilaktyka chorób, dostęp do diagnostyki, leczenia i rehabilitacji;
5. Zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego – przeciwdziałanie przemocy i zaniedbaniom wobec osób starszych;
6. Tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej;
7. Edukacja dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze)” [*Polityka społeczna...*, (http)].

Ponadto Program zawiera propozycje działań kierowanych bezpośrednio do niesamodzielnych seniorów. Kładą one nacisk przede wszystkim na samodzielność, a więc dostęp do usług to umożliwiających czy też na dostosowanie miejsca zamieszkania dla osoby niesamodzielnej. Ponadto istotne jest utworzenie sieci usług instytucjonalnych i środowiskowych, a także zapewnienie wsparcia ze strony instytucji publicznych dla opiekunów osób niesamodzielnych. Nie mniej istotne jest również zapewnienie dostępu do usług pielęgnacyjnych, opiekuńczych czy szeroko rozumianych usług zdrowotnych [*Polityka społeczna...*, (http)].

LOKALNA POLITYKA SPOŁECZNA NA RZECZ OSÓB STARSZYCH – WYNIKI BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Na kolejnych stronach zostaną zaprezentowane wyniki badań przeprowadzonych przez autorki w 2016 roku na losowo dobranej próbie 150 osób w wieku 60 lat

i więcej na terenie powiatów nowotarskiego i myślenickiego położonych w województwie małopolskim. W obu powiatach opracowano dokumenty, których cele zakładają wsparcie i pomoc osobom starszym, a także szeroko pojętą aktywizację osób z tej grupy wieku.

Starostwo Powiatowe w Myślenicach przygotowało „Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Myślenickiego na lata 2014-2020”, w której w ramach realizacji celu strategicznego „Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców w zakresie zabezpieczenia i wsparcia społecznego”, jeden z celów operacyjnych dotyczy „Zwiększenia udziału osób starszych w życiu społeczno-gospodarczym powiatu”. Dodatkowo zadania z zakresu polityki senioralnej realizowanej w powiecie myślenickim obejmują inne cele Strategii, np. z zakresu „Poprawy jakości pobytu (bazy) w DPS i ośrodkach wsparcia” czy też „Promocji wolontariatu, m.in. wśród osób starszych” oraz „Poprawy więzi rodzinnych”. Ponadto funkcjonuje „Program Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014–2020”, którego założenia również odnoszą się do osób starszych [*Strategia Rozwiązywania...,* ([http](http://))].

W powiecie nowotarskim dokumentem obowiązującym jest „Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Nowotarskiego na lata 2015–2022”. Zakłada ona realizację zadań kierowanych do osób starszych m.in. poprzez Program Rozwojowy 3. „Elastyczny rynek pracy i przedsiębiorcza gospodarka” – cel C.3.2.3. „Udział osób w wieku 50+ stanowi nie więcej niż 15% ogółu osób pozostających bez pracy”, oraz Program Rozwojowy 4. „Bezpieczeństwo publiczne i społeczne”: C. 4.5 „Zapewniona jest pomoc osobom niepełnosprawnym na optymalnym poziomie” oraz C.4.7. „Zapewnienie optymalnej polityki w zakresie opieki nad osobami starszymi” [*Strategia Rozwoju...,* ([http](http://))].

Badania ankietowe przeprowadzone na terenie obu powiatów, którymi objęto osoby w wieku 60+ dotyczyły oceny wybranych elementów polityki społecznej realizowanej środowisku lokalnym, a kierowanej do osób starszych. Respondenci zostali poproszeni o wskazanie, jakie są ich potrzeby i oczekiwania, a także jakiego rodzaju aktywności, ich zdaniem zaspokajają lokalne środowisko. Na szczególne znaczenie szeroko pojętej aktywności osób z najstarszych grup wieku wskazuje się w ostatnich latach coraz częściej. Przykładem może być choćby koncepcja aktywnego starzenia się, która według Światowej Organizacji Zdrowia [WHO, 2002, 12; Kalache, Gatti, 2003] zakłada, że jest to proces mający na celu poprawę jakości życia osób starszych poprzez stworzenie optymalnych warunków dla ich zdrowia, bezpieczeństwa oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Ankietowani seniorzy spośród wielu braków, które dostrzegali w swoim środowisku, najliczniej wskazywali na te w zakresie zajęć przygotowanych specjalnie dla seniorów (niemal jedna piąta odpowiedzi), a niespełna co dziesiąty badany uznał, że dotyczy to braków w zakresie usług opiekuńczych oraz zajęć sportowych dostosowanych do potrzeb seniorów (niecałe 8%). Zdecydowanie częściej na potrzebę wzbogacenia oferty zajęć sportowych wskazywały kobiety zaś o usługach opiekuńczych

częściej wspominali mężczyźni. Nieco mniej odpowiedzi dotyczyło pośrednictwa pracy dla osób starszych (ok. 7%) oraz zajęć edukacyjnych dla seniorów (ok 5%), przy czym częściej tego typu niedostatki dostrzegały kobiety niż mężczyźni, a także osoby z wykształceniem średnim i wyższym. Umiarkowane, żeby nie powiedzieć znikome wskazanie na tego typu braki występujące w lokalnym środowisku może wynikać albo z atrakcyjnej i wystarczającej, zdaniem respondentów, oferty instytucji kierujących ją do osób starszych na terenie badanych powiatów albo, co chyba bardziej prawdopodobne, z niewielkiego zainteresowania takimi formami aktywności. Znajduje to potwierdzenie w deklaracjach respondentów odnośnie do udziału w zajęciach organizowanych w ich miejscu zamieszkania przez kluby seniora – zaledwie niespełna 8% z nich uczestniczy w tego typu zajęciach. Dodatkowo respondenci (głównie kobiety) w bardzo ograniczonym zakresie wykazują aktywność w ramach różnego typu organizacji społecznych. Te, które wymieniano najczęściej, to: koła gospodyń wiejskich, Związek Żołnierzy Armii Krajowej oraz organizacje kościelne działające przy parafiach, np. rada parafialna czy kółko różańcowe.

Istotną częścią omawianych badań była ocena systemu pomocy społecznej funkcjonującego w środowisku lokalnym, z którego oferty seniorzy już korzystali albo też są nią zainteresowani w przyszłości. I tak okazuje się, że niewielu respondentów lub członków ich najbliższej rodziny korzystało w przeszłości lub korzysta obecnie z jakiejś usługi świadczonej przez pomoc społeczną. Dotyczy to zaledwie niespełna 14% respondentów z powiatu myślenickiego i ok. 10% z nowotarskiego. Formy pomocy głównie wybierane przez nich to zasiłek rodzinny, pobyt w ośrodku opiekuńczym, Domu Pogodnej Jesieni oraz innych domach pomocy społecznej, a także otrzymywanie paczek z Caritasu.

Spośród placówek, które są zlokalizowane w bliższej lub dalszej okolicy, których oferta skierowana jest do osób starszych, a które ankietowani potrafili wymienić znalazły się głównie ośrodki Caritas, domy pomocy społecznej, domy seniora oraz gminne ośrodki pomocy społecznej. Jedynie w pojedynczych przypadkach wskazywano również na hospicja oraz przytuliska dla bezdomnych. Co ciekawe seniorzy pytani o to czy znają aktualną ofertę usług świadczonych przez tego rodzaju placówki, w dużej części nie potrafili udzielić odpowiedzi. Ci zaś, którzy posiadali tego typu wiedzę przede wszystkim wskazywali na: wydawanie lub dofinansowanie posiłków, pomoc materialną, zapewnienie szeroko pojętej opieki, rehabilitację, zasiłki, opiekę lekarską nad chorymi, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, a także wspomaganie potrzebujących i uzależnionych.

Zmiany, które według opinii ankietowanych należałoby wprowadzić w związku z funkcjonowaniem systemu pomocy społecznej w ich środowisku lokalnym powinny obejmować przede wszystkim: przeznaczanie większych środków finansowych na pomoc dla seniorów, obniżenie kosztów pobytu w domach pomocy społecznej, lepszą opiekę specjalistyczno-leczniczą, obniżenie kosztów opieki, powstawanie nowych domów pomocy społecznej, a także tworzenie dziennych domów seniora. Ponadto wskazywano na atrakcyjniejszą ofertę czasu wolnego

(w tym edukacyjną) dla seniorów oraz dofinansowanie do leków. Warto zaznaczyć, że pojawiały się również odpowiedzi odnoszące się nie tyle do lokalnej polityki społecznej realizowanej na terenie obu powiatów, co raczej do szeroko pojętej polityki senioralnej państwa, takie jak np.: podniesienie wysokości rent i emerytur, tworzenie miejsc pracy dla osób starszych lub też z zakresu służby zdrowia, np.: postulat dotyczący zmniejszenia kolejek do lekarzy specjalistów.

Propozycje zmian w obrębie funkcjonowania systemu pomocy społecznej znajdują odbicie w opiniach ankietowanych seniorów odnośnie tego czy oferta usług świadczonych przez placówki pomocowe, w których można zamieszkać na starość, w sposób znaczący zaspokaja potrzeby osób starszych. Otóż okazuje się, że ich opinie można uznać za umiarkowanie pozytywne – niespełna 40% odpowiedziało twierdząco na tak postawione pytanie, zaś prawie jedna piąta to odpowiedzi negatywne.

Ocena powyższa pozostaje niewątpliwie w związku z kolejną kwestią poruszoną w trakcie badań. Dotyczy ona mianowicie niewielkiego zainteresowania zamieszkaniem w domach seniora przez respondentów. Okazuje się, że respondenci snując plany na przyszłość, a konkretnie odnosząc się do sytuacji, w której będą potrzebowali pomocy, nie zakładali zamieszkania na starość w domu pomocy społecznej, niezależnie czy państwowym czy prywatnym. Takie rozwiązanie wybierane było wręcz marginalnie. Natomiast najbardziej atrakcyjny scenariusz dla ankietowanych to taki, w ramach którego osoba starsza pozostaje we własnym mieszkaniu i doraźnie korzysta z pomocy bliskich (rodziny, przyjaciół, sąsiadów). Takie rozwiązanie jest optymalne zdaniem ponad 40% respondentów z obu powiatów, przy czym właściwie nie ma różnicy w odpowiedziach kobiet i mężczyzn (odpowiednio 21% i 19%). Nieco gorszym scenariuszem dla ankietowanych osób wydaje się być zamieszkanie na starość razem z dziećmi, wnukami albo dalszą rodziną (tę odpowiedź wskazało nieco ponad jedna trzecia seniorów). Z kolei ok. jedna czwarta badanych osób uznała, że dobre rozwiązanie to pozostanie we własnym mieszkaniu, ale z zapewnioną i opłaconą przez siebie stałą pomocą osób, które zajmują się opieką nad osobami starszymi lub też opieką bezpłatną np. w ramach usług świadczonych przez opiekę społeczną, Caritas lub wolontariuszy.

PODSUMOWANIE

W Polsce wdrażane są programy, które mają na celu realizację wszystkich założeń polityki senioralnej, zarówno w zakresie zaspokajania szeroko rozumianych potrzeb zdrowotnych, opiekuńczych czy rehabilitacyjnych, jak również poprzez aktywizowanie społeczne bądź aktywność zawodową, edukacyjną czy kulturalną. Cele tak postrzeganej polityki społecznej wpisywane są również w dokumenty (strategie) opracowywane na szczeblu samorządów, a następnie podejmowane są konkretne działania w ramach polityki senioralnej. Tak też się dzieje w powiatach nowotarskim i myślenickim w województwie małopolskim.

W trakcie badań ankietowych przeprowadzonych na terenie tych powiatów z osobami w wieku 60 lat i więcej pytano między innymi o doświadczenia respondentów związane z systemem pomocy społecznej w środowisku lokalnym, a także poproszono o dokonanie oceny oferty systemu pomocy społecznej. Ponadto ankietowani seniorzy deklarowali, czy rozważają możliwość zamieszkania w przyszłości w domu seniora.

Wyniki badań pokazują jednoznacznie, iż emeryci dostrzegają braki w ofercie kierowanej do nich z otoczenia społecznego, szczególnie w zakresie zajęć w środowisku lokalnym, a także usług opiekuńczych. Ponadto oceniając system polityki społecznej chętnie wskazywali na zmiany, jakie należałoby w nim wprowadzić, zarówno w przypadku instytucji lokalnych, jak i w odniesieniu do szeroko pojętej polityki senioralnej państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Auleytner J., 1996, *Instytucje polityki społecznej. Podmioty i fundusze*, WSP, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa.
- Bednarz M., 2008, *Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych*, Wydawnictwo KPSW, Bydgoszcz.
- Bogusz M., Ostrowska S., 2016, *Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 450, <https://dx.doi.org/10.15611/pn.2016.450.07>.
- Jurek Ł., 2012, *Ekonomia starzejącego się społeczeństwa*, Difin, Warszawa.
- Kalache A., Gatti A., 2003, *Active ageing: a policy framework*. Adv Gerontol. 11. Sankt-Peterburg, Russia.
- Kulesza E., 2013, *Lokalna polityka społeczna*. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.
- Moschis G.P. 1992, *Marketing to older consumers*, Quorum Books, Westport-Connecticut, London.
- Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. „Bezpieczeństwo. Uczestnictwo. Solidarność”, <https://www.mpips.gov.pl/aktualnosciswyszukiwanie/seniorzy/art,9664,polityka-spoeczna-wobec-osob-starszych-2030-bezpieczenstwo-uczestnictwo-solidarnosc-prezentacja-zalozen.html> (dostęp: 5.02.2018 r.).
- Program wieloletni „Senior+”, <https://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/program-senior/program-senior/> (stan na dzień 3.02.2018).
- Prus P., Marszewska A., 2009, *Perspektywy zrównoważonego rozwoju gminy Bytów w opinii mieszkańców*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, 11(4).
- Prus P., Sadowski A., 2012, *Rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy Tczew w województwie pomorskim jako efekt wstąpienia Polski do Unii Europejskiej*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, 14 (2).

- Prus P., Wawrzyniak B.M., 2011, *Zarządzanie projektami i funkcje gmin w zakresie programów rozwoju obszarów wiejskich*, Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedza/Studies & Proceedings Polish Association for Knowledge Management.
- Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020, <https://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/rzadowy-program-asos/> (dostęp: 19.01.2018 r.).
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Myślenickiego na lata 2014–2020, http://www.myslenicki.pl/pl/dokumenty/strategie/406_2014.pdf (dostęp: 27.02.2018 r.).
- Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Nowotarskiego na lata 2015–2022, <https://nowotarski.pl/wazne-dokumenty/dokumenty/strategia-rozwoju-powiatu-nowotarskiego-646.html> (dostęp: 15.02.2018 r.).
- Stuart-Hamilton I., 2006, *Psychologia starzenia się*, Wydawnictwo Zys i S-ka, Poznań.
- Szweda-Lewandowska Z., 2013, *Logika systemu opieki nad osobami starszymi*, „Polityka Społeczna”, nr 10.
- Śmietanka T., 2016, *Polityka społeczna gminy jako czynnik rozwoju lokalnego (na przykładzie gmin miejsko-wiejskich: Grójec, Koźienice, Szydłowiec)*, Związek Miast Polskich, Poznań.
- WHO, 2002, *Active Ageing A Policy Framework*, World Health Organization Raport, Genewa.
- Woroch-Kardas H., 1983. *Wiek a pełnienie ról społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Łódź.
- Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020, <https://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/zalozenia-dlugofalowej-polityki-senioralnej-w-polsce-na-lata-20142020/> (dostęp: 10.02.2018 r.).

Streszczenie

W Polsce wdrażane są programy, które mają na celu realizację wszystkich założeń polityki senioralnej, zarówno w zakresie zaspokajania szeroko rozumianych potrzeb zdrowotnych, opiekuńczych czy rehabilitacyjnych, jak również poprzez aktywizowanie społeczne bądź aktywność zawodową, edukacyjną czy kulturalną. Cele tak postrzeganej polityki społecznej wpisywane są również w dokumenty (strategie) opracowywane na szczeblu samorządów, a następnie podejmowane są konkretne działania w ramach polityki senioralnej. Tak też się dzieje w powiatach nowotarskim i myślenickim w województwie małopolskim.

Celem prezentowanego opracowania jest przedstawienie w jaki sposób lokalna polityka społeczna realizowana jest w odniesieniu do osób starszych (60 lat i więcej) w regionie Polski południowo-wschodniej. Podstawę stanowią tu wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2016 roku na próbie 150 osób, w trakcie których seniorzy oceniali w jakim stopniu środowisko lokalne zaspokaja ich potrzeby i wychodzi naprzeciw oczekiwaniom, a także jakiego rodzaju aktywności oferuje. Ponadto dokonali oni oceny systemu pomocy społecznej funkcjonującego w środowisku lokalnym, w ramach którego seniorzy korzystali już z jego oferty lub też są nią zainteresowani w przyszłości. Wyniki badań pokazują jednoznacznie, iż emeryci dostrzegają braki w ofercie kierowanej do nich z otoczenia społecznego, szczególnie w zakresie zajęć w środowisku lokalnym, a także usług

opiekuńczych. Ponadto oceniając system polityki społecznej chętnie wskazywali na zmiany, jakie należałoby w nim wprowadzić, zarówno w przypadku instytucji lokalnych, jak i w odniesieniu do szeroko pojętej polityki senioralnej państwa.

Słowa kluczowe: lokalna polityka społeczna, polityka senioralna, osoby starsze, pomoc społeczna.

The social local policy for the elderly people in the south-eastern region of Poland

Summary

In Poland, programs, which aim to implement all the assumptions of the senior policy, both in terms of satisfying basic and educational needs, but also through social activation or in relation to interests, are implemented. Similarly, at the level of local governments, documents (strategies) and activities are being implemented that are part of the objectives of the senior policy. This is also the case in the Nowy Targ and Myślenice poviats in the Małopolskie voivodship.

The aim of the presented study is to present how the local social policy is implemented in relation to older people (60 years and more) in the region of south-eastern Poland. The basis for this is the results of a survey conducted in 2016 on a sample of 150 people, during which seniors assessed to what extent the local environment meets their needs and meets expectations, as well as what kind of activities they offer. In addition, they assessed the social assistance system operating in the local environment, in which seniors either currently used various elements of the offer or were interested in it in the future. The results of the research show unequivocally that retirees see deficiencies in the offer directed to them from the social environment, especially in the field of classes in the local environment, as well as care services. In addition, when assessing the social policy system, they were eager to point to changes that should be introduced in it, both in the case of local institutions and in relation to the broadly defined national senior policy.

Keywords: local social policy, senior policy, elderly people, social assistance.

JEL: I310, I380, J140, J180